Krok za krokem k šetrné domácnosti

Správná hračka

pro dítě i pro přírodu

Módní trendy a novinky, bez kterých nemohou děti být... Reklamy a prosklené výkladní skříně nedají dětem, a leckdy ani nám, odolat. Plyšáci, chrastítka, panenky, kostky, stavebnice, autíčka... Jsou jich plné obchody! Jak ale vybrat správnou hračku pro dítě i pro přírodu?

ROSA
společnost pro ekologické informace a aktivity, o.p.s

www.rosacb.cz

Z OBSAHU PUBLIKACE:

Co je to hračka?

Pedagogicko-psychologické aspekty hry a hraček

Existuje ideální hračka?

Víte, s čím si hraje Vaše dítě?

Než koupíte hračku…..

Hračky z hlediska bezpečnosti, šetrnosti k přírodě

Sociálně etické hledisko pro výběr hraček

Vydala ekoporadna Rosa, o.p.s.,
www.rosacb.cz
Text: Mgr. Věra Soukupová, Ph.D., Ing. Irena Vacková,
Mgr. Helena Jaloševská
Obrázky: Mgr. Helena Jaloševská
Grafika: Bc. Pavel Jaloševský, www.indesigner.cz
Tiskárna: Protisk, České Budějovice
Rok vydání: 2015

Tištěno na recyklovaném papíře!

CO JE HRAČKA

Hračka je předmět sloužící ke hře dětí (a občas i dospělých), má za cíl upoutat pozornost dítěte, zabavit, rozvíjet jeho motorické a psychické schopnosti. Ze zákona jsou hračky definovány jako „výrobky navržené nebo určené, výlučně či nevýlučně, ke hraní dětem mladším 14 let“.

Slovo „nevýlučně“ znamená, že hračka může kromě hraní sloužit i k dalším účelům – například být přívěškem ke klíčům ve tvaru medvídka. Hračkou není, ačkoli se může stát objektem dětského zájmu, např. krojovaná nebo porcelánová panenka, proutěný starodávný model kočárku. Jedná se o dekorativní předměty a přísné parametry vztahující se na hračky pro ně tedy neplatí.

Pedagogicko-psychologické aspekty hry a hraček

Nabídka hraček se v posledních letech rozšiřuje. V České republice je 80 až 90 % hraček z dovozu, 90 % hraček jsou módní novinky. Hračka plní kromě funkce zábavní i důležité poslání společenské a pedagogické. Rozvíjí osobnost dítěte, jeho fantazii, technickou zručnost, slovní zásobu, motoriku, logické myšlení, ovlivňuje jeho citový rozvoj… Nevhodné hračky (např. zbraně, figurky a pomůcky akčních seriálů, děsivé příšerky, apod.) mohou způsobit i určité ohrožení psychiky dítěte.

Doporučení

Při samotném výběru hračky je potřeba se zamyslet nad tím, jak její užívání ovlivní dítě samotné. Před tím, než ji vložíme do košíku, ptejme se: je tato hračka přiměřená k věku a vývoji dítěte, odpovídá jeho zájmům, schopnostem či nadání? Nasnadě je též zvážit velikost hračky (nevznikne v malém bytě problém s jejím uložením?). Dobré je poptat se na zkušenosti pedagogů z mateřských škol, ale i známých, se kterými navíc můžeme některé hračky vyměnit, půjčit si či po jejich dětech „zdědit“ nebo naopak jim je věnovat.

Podobný efekt mohou mít i jinak vhodné hračky, pokud jsou dětem dány ke hře předčasně nebo jim není vysvětleno/ukázáno, jak s hračkou zacházet.

Ideální hračka

Ideální hračka nabízí pro dítě různorodé podněty, rozvíjí fantazii, podporuje tvořivost a dovednosti, učí dítě něčemu novému, dále je zdravotně nezávadná, přiměřená dětskému věku i schopnostem, trvanlivosti atd.
Jenže ideální hračka typu „vše v jednom“ neexistuje!

Než koupíte novou hračku

K výběru hračky je potřeba **přistupovat uváženě**. Přemýšlejte, zda pro dítě nebude dlouhodobě prospěšnější **naše pozornost a láska než materiální hodnota**! Největší riziko při výběru hraček (ale i ostatního zboží) vyvstává v situaci, kdy dítěti slíbíte, že mu jen tak mimochodem také “něco“ koupíte. Plné regály lákadel a žadonící ratolest Vám pak nedají čas na rozmyšlenou a výběr je pak spíše ovlivněn rodinným rozpočtem či časovou tísní.

- **NEOPOUŠTĚJ STARÉ HRAČKY PRO NOVÉ!** Ne vždy je nutné dětem přinášet jednu novou hračku za druhou. Zamyslete se také nad tím, zda stará hračka neomrzela vaši ratolest jen proto, že si s ní neumí hrát, nebo je hra s ní pro jednoho málo zábavná. Děti z dlouhodobého hlediska více oceňují jim věnovaný čas, pozornost a zájem o hru, než kvantitu hraček.
- **DEJ HRAČKÁM DRUHOU ŠANCI!** Nebaví Vaše děti stará hračka? Odrostly již jejímu účelu? Mají několik podobných hraček? Vyberte společně ty, které jsou zachovalé a již Vaše děti nevyužijí, a darujte je dál.

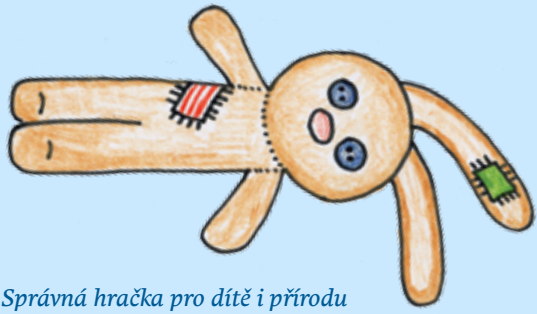

Hračky lze věnovat dětem nejen svých známých, ale i dětem z azylových domů, dětských domovů, odnést na charitu, do dobročinných či nadačních obchůdků. Jistě přinesou ještě spousty radosti!

- **POJĎ SI SE MNOU HRÁT.** Umí si Vaše dítě hrát? Umíme si hrát my dospělí? Hrajeme si s našimi dětmi? Povětšinou totiž platí, že množství hraček malých konzumentů v rodině vzrůstá s ubýváním kvality a množství společně stráveného času. Dítě potěšíte, když mu věnujete svou pozornost, budete si s ním hrát a naučíte hrát si i samotné. Každé dítě potřebuje kamarády, mít si s kým hrát, hrát si společně.
- **VYROBME SI HRAČKU SAMI.** Mnohdy se nejoblíbenějšími hračkami stávají jednoduché „pomůcky“, nástroje či hračky vlastní výroby, které se pojí s prožitkem při procesu výroby.
- **PŘÍRODA JE HERNA.** Otázka „mají si kde hrát?“ míří na dilema luxusních dětských pokojíčků plných hraček a zdánlivě skromnou „hernu přírody“. Kdo z dětí dnes umí vylézt na nejvyšší strom? Které dítě ví, kdy vylézají mravenci? Kontakt s přírodninami a přírodním prostředím např. při výletech a vycházkách jsou proto pro dítě nezbytné a inspirující. Příroda nabízí více než uměle vyrobená hračka. Poskytuje rozmanité a měnící se podněty, rozvíjí badatelské touhy, smyslové prožitky, podporuje dětský úžas, tvořivost i zvídavost. A je opravdová! Dává možnost nechat dítě zakusit i realitu přírodního prostředí (déšť, vítr) a napomoci mu ji zvládat. Více než na normy uniformních dětských hřišť se dívejte na jejich bezpečnost a možnosti rozvoje pro dítě, využívejte spíše „divokou“ nesterilní „živou“ přírodu či přírodní dětská hřiště s kreativními prvky jako jsou písek, kamínky, tekoucí voda, dřevěné hračky na stavění apod.

- **ZÁŽITKY.** Co darovat místo klasické hračky? Existuje varianta její náhrady, kterou můžeme dát jako dárek či „odměnu“ – je jím darování zážitku. Většina z nich má didaktické i herní prvky. Dar může mít podobu poukazu na aktivitu – např. na výlet, venčení psů z útulků, návštěvu ekofarmy, interaktivní výstavu apod. S pozvánkou je vhodné darovat i malou motivační pozornost – pexeso o psech, knihu o rybách, batůžek apod. Děti se brzy naučí tyto dárky milovat a Vy budete mít možnost společně aktivně a smysluplně trávit volný čas.

Doporučení

Jednoduchá rada zní: **nakupujte s rozmyslem**. Než dítěti slíbíte, že mu „něco“ koupíte. **Podívejte se do krabice s hračkami**. Zjistěte, po čem dítě dlouhodobě touží, co bude tím správným dárkem. Vhodné je, si společně s dítětem udělat písemný (či obrázkový) seznam. Ten lze pak využít i pro představu hraček koupěchtivých příbuzných. I přesto bude ale potřeba **do hračkářství (s dětmi) chodit obrněni trpělivostí a láskou**.

Hračka jako dárek s přidanou hodnotou

Máte doma plné police plyšáků, aut a panenek? Chcete zvolit či příbuzným doporučit ke koupi nějaký jiný typ hračky? Zkuste loutkové divadlo, hudební nástroje, soupravy pro rukodělné práce, pohybové nebo jiné didaktické hračky. Vhodné jsou též hry s pravidly a deskové hry. Učí respektu k pravidlům, radosti z výhry i umění přijímat porážku. Většina z nich má navíc výukový charakter. Podobnou funkci mají i stavebnice pro rozvoj fantazie, logického myšlení a technických možností při zapojení celé rodiny.

Svět na knoflík

Ideální hračka neexistuje. Zato existuje jedna velmi oblíbená dětská zábava – televize, počítač, tablet či dotykový mobilní telefon: často nahrazují hračky, čas i péči rodičů. Umí zabavit. Podobně jako řada hraček, které leccos „dělají“ - pohybují se, hrají, svítí, promítají obrázky atd. Stačí zmáčknout knoflík a dítě má vše připravené před sebou (děj filmu, hry...). Dítě sedí a dívá se nebo pohybuje tlačítky, stává se pasivním konzumentem, kterého dosažení uspokojení téměř nic nestojí. Nevyvíjí žádnou pohybovou aktivitu, nezaměstná to jeho představivost, nerozvíjí téměř žádné dovednosti. Dítě si zvyká na pocit, že zábava musí být dána „zvnějšku“, nepodílí se na ní aktivně. Pokud navíc nelze použít či nepoužíváme dobíjecí baterie, produkujeme množství jednorázově používaných baterií, což zatěžuje životní prostředí. Je proto lepší dát přednost hračkám, při kterých se dítě učí „poznávat svět“, rozvíjet svou fantazii a dovednosti a ano - přitom se též - bavit.

Jak vybírat hračky

Ekospotřebitel přihlíží při výběru hraček k jejich

- bezpečnosti - je dána fyzikálními a mechanickými vlastnostmi hračky,
- ke zdravotní nezávadnosti a hořlavosti - možnému ohrožení dítěte vlivem škodlivých látek, které mohou být v materiálech hraček obsaženy,
- zátěži pro životní prostředí, která vzniká při výrobě (spotřebou materiálů, vody i energií) i při likvidaci těchto materiálů a také k využitelnosti a vhodnosti hračky (např. k věku dítěte).
- historii vzniku hračky - původ hračky: kde byla vyrobena, jak daleko cestovala ke konečnému spotřebiteli, kdo ji vyrobil a zda za práci dostal adekvátní odměnu, z důvodu etického a sociálního.

BEZPEČNOST

Bezpečné hračky

Výrobce a distributor jsou zodpovědní za kvalitu a bezpečnost hračky. Zkoušky bezpečnosti hraček se provádějí na podkladě mezinárodní Evropské hračkářské normy (EN71). Jedná se o zkoušky, při nichž jsou zkoumány:

- mechanicko-fyzikální vlastnosti v tlaku, tahu, pádu, ostrost hran, přítomnost hrotů, sleduje se kroutící moment, vyčnívající části, přilnavost k plastovým fóliím, hodnotí se míra nebezpečí šňůrek na hračkách, zvlášť se hodnotí hračky do vody
- hořlavost
- uvolňování určitých chemických prvků, jako je např. kadmium, olovo, chrom, rtuť, arzen, bizmut, odolnost materiálu vůči potu, vodě, slinám, otěru
- mechanická odolnost hračky
- a další aspekty

Zvýšení nároků na bezpečnost deklarují navíc některé certifikační programy pro hračky *(viz dále Hračky a certifikace).*

Kritéria nezávadnosti hraček podle věkových kategorií dětí

Podle normy ČSN EN 71 jsou pro různé věkové skupiny dětí nastavena různá kritéria. Nejpřísnější limity jsou stanoveny pro nejmladší děti (do 3 let věku) – mezní hodnoty sledovaných látek jsou několikanásobně nižší (přísnější) než pro děti starší.
Varování týkající se věku musí být dobře čitelné - uvedené na hračce nebo jejím obalu. Popis možného nebezpečí musí být uveden v návodu k použití nebo na přiloženém letáku – povinné je označení varováním (např. „Nevhodné pro děti do 36 měsíců / do 3 let“), společně se stručným popisem možného nebezpečí (např. „Obsahuje malé části“). Varování týkající se věku dítěte může být nahrazeno grafickým symbolem.

U malých dětí do tří let se daných výrobků (kousátka, chrastítka) předpokládá cucání a olizování hraček, kdy může dojít k **migraci toxických prvků**. Seznam sledovaných chemikálií je pro tuto věkovou kategorii, proto rozšířen a specifické látky jsou přísně sledovány (např. antimon, arsen, baryum, kadmium, chrom, olovo, rtuť a selen).
Někteří výrobci hraček obcházeli přísné podmínky pro hračky pro děti do 3 let tím, že na hračky pro kojence či batolata umístili logo „nevhodné pro děti do 3 let" a tím se vyhýbali přísným kritériím kontroly nezávadnosti těchto hraček. Proto je tato praxe nyní omezena směrnicí, že nesmí jít o ***„…rozpor se zamýšleným použitím hračky, jež je dané její funkcí, rozměrem a vlastnostmi"***. Např. chrastítka jsou dle normy ČSN 94 3090 přiřazena do kategorie hraček pro děti do 3 let.
Též musejí být hračky pro děti do 3 let vyrobeny tak, aby bylo možné je očistit, textilní hračky musí být pratelné s výjimkou těch, které obsahují mechanismus, který by mohl být při namočení poškozen (Nařízení vlády č. 86/2011, O technických požadavcích na hračky).

Certifikační programy pro výběr bezpečné hračky

Existuje množství značení nabádajících k výběru právě té či oné hračky. Většinou jsou však založeny na reklamě. K důvěryhodným značením týkajícím se bezpečnosti řadíme níže uvedené tři (s CE čtyři) značky. Ani jedna z nich ale primárně nevyjadřuje šetrnost k přírodě (na rozdíl např. od FSC a některých značek na textilních hračkách. Ty však zase nejsou certifikovány na bezpečnost).

Značka shody EU - označení CE

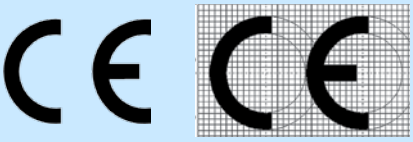

„Značka shody EU" deklaruje, že u výrobku bylo provedeno posouzení shody jeho vlastností s požadavky evropských směrnic, které se na něj vztahují. Výrobek by měl být tedy bezpečný.

Důvěryhodnost značky však snižuje fakt, že jde „pouze“ o prohlášení výrobce. Navíc u výrobků není testována řada chemikálií a aditiv.

Pozor na záměnu!

Čínští dovozci ale záměrně vymysleli svou vlastní značku „China export“, která má stejná písmena, jen umístěná blíže u sebe (u označení CE se prodloužená kružnice obou písmen protne). Takové výrobky pak samozřejmě neprošly posouzením shody s českými/evropskými normami!

Správná hračka

Označení Správná hračka uděluje Sdružení pro hračku a hru, Asociace předškolní výchovy a Unie výtvarných umělců ČR.
Při této certifikaci se hodnotí zejména pedagogické a estetické hledisko. Označení mohou získat hračky, které podle nezávislých a odborných studií splňují výtvarné, pedagogické, zdravotně-bezpečnostní i funkční požadavky.

- ***www.sdruzenihracky.cz***

Bezpečná a kvalitní hračka

Značka je zárukou zvýšené úrovně bezpečnosti, zdravotní nezávadnosti a kvality hračky. Značku výrobkům propůjčuje na dobu 3 let garant certifikace - Technický a zkušební ústav stavební Praha, s.p. - odštěpný závod Zkušební ústav lehkého průmyslu. Značka je též součástí programu Česká kvalita. Aby hračky získaly tento certifikát, jsou v nezávislé laboratoři přezkoumány (jak jejich bezpečnost, tak jejich zdravotní nezávadnost a hořlavost). Pokud tedy vidíme hračku označenou tímto logem, můžeme si být zcela jistí, že neznamená pro dítě žádné zdravotní riziko.

- ***www.zulpcb.cz/cz/sluzby/zkusebna-ceske-budejovice/hracky***
- ***www.ceskakvalita.cz***

Bezpečné hračky

Logo označuje, že kupovaný výrobek je bezpečný a zdravotně nezávadný, což garantuje certifikát Institutu pro testování a certifikaci, a.s. Zlín a který má trvalý dohled také nad stálou kvalitou a bezpečností výrobku po celou dobu platnosti licence na užívání značky. Jsou ověřovány další požadavky pro potvrzení vyšší úrovně bezpečnosti. Značka je též součástí programu Česká kvalita.

- ***http://www.itczlin.cz/cz/certifikace-hracky***
- ***www.ceskakvalita.cz***

Sledování nebezpečných výrobků, nebezpečné hračky

Hračky mohou být uvedeny na trh pouze tehdy, jestliže neohrožují bezpečnost nebo zdraví uživatelů nebo třetích osob při používání určeným způsobem nebo způsobem předvídatelným s ohledem na obvyklé chování dětí. Kontrolní orgány však nemohou uhlídat, kontrolovat a testovat vše. Odpovědnost (kromě výrobce a /distributora) leží tedy i na kupujícím. Pokud máte podezření, že prodávaná hračka neprošla předepsanými zkouškami, můžete na to upozornit Českou obchodní inspekci.

- ***www.coi.cz/cz/spotrebitel/prava-spotrebitelu/podani-stiznosti-podnetu-dotazu***

Pokud byl výrobek v zemích Evropské unie zachycen jako nebezpečný, objeví se v systému RAPEX - evropské databázi nebezpečných výrobků prostřednictvím kterého jsou jednotlivé země informovány o tom, že se na trhu v kterékoliv zemi EU objevil nebezpečný výrobek.

- ***www.dtest.cz/nebezpecne-vyrobky***

Více informací o nevhodných látkách v hračkách najdete např. na webu www.arnika.org

Doporučení

NA CO SI DÁT PŘI KOUPI HRAČEK POZOR!

- na povrchovou úpravu dřevěných hraček (barvy a laky mohou obsahovat nebezpečné látky – chrom, arzen, antimon…)
- na glazury porcelánových a keramických hraček (nádobička) - riziko přítomnosti olova a kadmia
- na kovové hračky z materiálů jako olovo, měď, nikl a jejich slitiny
- na ostrost hran zejména u kovových hraček
- na silně vonící či zapáchající hračky a hračky nepříjemné na dotek
- na malé předměty připomínající hračky - dekorace
- na elektrické hračky, magnety (zejm. u hraček pro malé děti)
- na podezřele levné zboží (často obsahuje nebezpečné látky) a zboží na tržnicích
- na hračky z PVC i na další plasty měkčené škodlivými ftaláty
- na náchylnost hračky k rozbití a její případnou opravitelnost

U všech kupovaných hraček se vyhýbejte potencionálně nebezpečným látkám - ftaláty, bisfenol A, formaldehyd, bromované zpomalovače hoření apod. (viz níže).

Před použitím **nechte hračku vyvětrat, textilní hračku vyperte, ostatní omyjte (množství nebezpečných látek se tím významně sníží - i pokud byly v limitní koncentraci). Buďte obezřetní i při nákupu hraček v bazaru (např. nepratelné plyšové hračky, starší hračky s nekontrolovanými nátěry apod.).**

Ačkoli leckde jde ruku v ruce bezpečnost, zdraví a šetrnost k přírodě, certifikáty bezpečnosti nevyjadřují odpovědný výběr z hlediska šetrnosti k životnímu prostředí. K tomu by bylo třeba zohlednit ještě několik dalších faktorů – zejména materiál, z něhož jsou hračky vyrobeny, jeho povrchovou úpravu, cestu výrobku, ekologičnost provozu apod.

ŠETRNOST K PŘÍRODĚ

Při výběru hračky je pro odpovědné spotřebitele důležité ekologické hledisko. Zátěž životního prostředí je potřeba hodnotit tzv. od kolébky do hrobu – od výroby hračky (zejm. energetická a materiálová náročnost), její dopravy k cílovému zákazníkovi (emise škodlivých látek do ovzduší, produkce CO_2, zábor půdy pro silniční síť apod.), jejího užití až po nakládání s ní jako odpadem (např. PVC patří do nebezpečného odpadu, baterie do elektroodpadu apod.). Z tohoto důvodu hraje roli i opravitelnost hračky a její životnost a rozložitelnost v přírodě.

Materiály a jejich povrchové úpravy šetrné k přírodě

Nejběžnějšími materiály, ze kterých se vyrábějí dětské hračky, jsou umělé hmoty, dřevo, kovy, papír a lepenka, textil, porcelán a keramika. Ne všechny jsou však šetrné k přírodě a bezpečné k dítěti. Navíc šetrnost a bezpečnost hračky mohou změnit užité barvy a laky na jejich povrchu. Ty často přicházejí do kontaktu s dětskými ústy nebo kůží. A ačkoli obsah rizikových prvků v barvách a lacích je limitován normou ČSN EN 71, část 3 (odpovídá evropské normě EN 71-3),
je vhodné vždy volit tu nejšetrnější možnou variantu – pro bezpečnost dítěte i životní prostředí.

Mezi materiály, které můžeme doporučit, patří:

- dřevo
- vlna, bio/bavlna, len, konopí, bambus či organické textilie
- keramika a porcelán
- kov (železo)
- korek, papír
- bioplasty

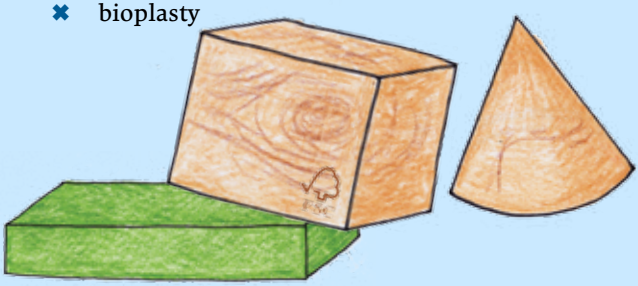

Dřevěné hračky

Vybíráte-li dřevěné hračky, pak dejte vždy přednost certifikovanému dřevu - logo FSC - Forest Stewardship Council. Dřevěné hračky s logem FCS jsou odpovědným řešením při výběru hraček z hlediska environmentálních nároků, hospodaření v lese šetrným způsobem pro přírodu i místní lidi. Následně upřednostněte dřevo z místních zdrojů a výrobky místních řemeslníků.

Naopak se vyhněte výrobkům z dřeva tropických stromů. Pozor však dejte i na potencionální rizika hraček – zejména povrchovou úpravu i neošetřené dřevo či naopak dřevo natřené nejrůznějšími laky, barvami atp.

Povrchová úprava dřeva

Neošetřené dřevo dává intenzívní materiálovou zkušenost. Je příjemnější na omak než plasty či kov. Vsakuje přirozenou vlhkost rukou. U kovů a plastů tato vlhkost způsobuje prokluzování hračky v rukou. Neošetřené dřevo má však i svá negativa - u dřeva z měkkých jehličnanů (smrk, jedle, borovice) vniká do pórů snadno špína. Nátěr póry uzavře, čímž se vytvoří ochranná, snadno čistitelná vrstva. Hračky z neošetřeného dřeva nejsou proto vhodné pro kojence a batolata. Pro starší děti dbejte na kvalitní opracování povrchu a hran, aby se dítě nemohlo poranit např. třískou.
Vhodnou povrchovou úpravou je olejování či voskování dřeva. Může se též mořit či lakovat přírodními laky. Variantou jsou i hračky lakované vodou ředitelnými laky a nátěry, ideálně produkty certifikované jako ekologicky šetrný výrobek.

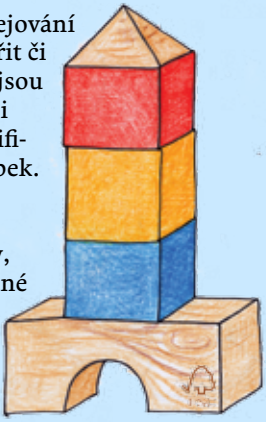

Které provedení vybrat, to závisí na účelu hračky i na věku dítěte. Malby, laky a nátěry vždy musejí být pro dané použití (interiérové hračky - vnitřní použití; hračky venkovní – laky a nátěry pro venkovní použití).

Hračky z certifikovaného textilu /biotextilu

Mezi alternativy přírodě nešetrné bavlny patří zejména biobavlna (produkt ekologického zemědělství), ale i len, konopí, bambus či vlna. Zpracováním pak i další certifikované textilie zohledňující dopad výroby a kvalitu výrobků např. ÖkoTex Standard 100. Pokud však chceme při výběru textilních hraček (de facto textilu) zohlednit požadavky na původ, výrobu i kvalitu, potom je nutno sledovat více certifikátů. U nás se můžeme setkat s certifikáty od holandské organizace Fair Wear Foundation (obdoba fair trade) či britské Soil Association.

O každý textilní výrobek je nutné od jeho začátku pečovat – před jeho užíváním i v jeho průběhu ho vyprat či nechat vyvětrat.
Při koupi výrobků z textilií dbejte zvýšené opatrnosti u barveného/barevného textilu – existuje zde riziko reziduí z barviv (chlór či kadmium).
Při výběru hraček z textilií si zkuste též přičichnout, zda hračka podezřele nezapáchá.
Taktéž většina, u dětí oblíbených, plyšáků je velkou zátěží pro životní prostředí nejen pro svou cestovatelskou ekostopu (povětšinou z Asie), ale i pro jejich proces výroby (neobnovitelné zdroje – ropa, energetická náročnost) a potenci nebezpečnosti (bromované zpomalovače hoření). Plyšáci se též řadí mezi hračky, které doporučujeme nekupovat z druhé ruky ani na tržištích s pochybnou pověstí.
Na trhu se můžete setkat i s hračkami vyrobenými z kůže. Možná překvapivě je však kůže zdrojem znečištění ve všech stádiích svého životního cyklu. Tudíž představuje velkou zátěž pro životní prostředí. Taktéž z hlediska wellfare zvířat je kůže též problematická, jatka nevydělávají jen na masu, ale i dalších produktech, které prodají. Z těchto důvodů kůži, ač přírodní materiál, nedoporučujeme.

Umělé materiály - hračky z plastů

Plastové materiály jsou pro své vlastnosti oblíbeným a velice rozšířeným materiálem. Jsou lehké, snadno omyvatelné a relativně levné. Zpravidla jsou však vyráběny z ropy. Jejich vlastnosti jako měkkost nebo pružnost jsou upravovány chemickými aditivy, jejichž vliv na zdraví není důkladně prozkoumán a vliv na životní prostředí je téměř vždy negativní. Pokud plastový výrobek dosloužíí, jako odpad se rozkládá desítky až tisíce let či při jeho likvidaci ve spalovnách vznikají nebezpečné plyny. Hračkám z plastu se tedy pokuste vyhnout.

Při výběru plastové hračky proto upřednostňujte „tvrdý“ plast, který není snadno rozbitelný, a neobsahuje riziková aditiva (např. změkčovače - ftaláty). Úplně se proto vyhněte hračkám z PVC a plastu měkčeného ftaláty. Ty mají nejen nepříznivý vliv na životní prostředí, ale mohou se uvolňovat a být i zdravotním rizikem.

Dvojnásob zde platí - nekupujte plastové hračky na tržištích a za podezřele nízké ceny.

Alternativou plastu může být tzv. bioplast – plast vyrobený např. z kukuřičného škrobu a další rostlinné biomasy.

Na trhu jsou již dostupné i hračky z recyklovaného plastu.

Papír a lepenka

Papír, karton, lepenku lze označit za materiály šetrné k přírodě i k dítěti. Jejich zátěž pro životní prostředí se liší dle formy zpracování papíroviny, primárního zdroje hračky (papír/dřevo) a původu/historie papíru (či dřeva). Životnost tohoto materiálu je však omezená zejména u neustále zatěžovaných stavebnic. Lépe jsou na tom nabízené domečky na hraní pro děti i pro panenky, kufříky, modely dopravních prostředků, domácích spotřebičů i zvířat. Řadu takovýchto hraček lze vyrobit doma svépomocí.

Porcelán a keramika

Porcelán a keramika bývají vhodnou alternativou zejména k plastům. V porovnání jejich šetrnosti k přírodě opět nad plasty vítězí. Mezi oblíbené hračky se řadí např. dětské sady nádobíček a pokladničky. Obezřetnost je na místě opět při bezpečnosti při hře – rozbití hračky a volbě povrchové úpravy. Porcelán a keramika mohou mít glazury obsahující olovo a kadmium a zejména u hracího nádobíčka nižší kvality se tyto kovy mohou uvolňovat.

Kovy

Kov (zejména železo) je z hlediska materiálové i energetické zátěže šetrnějším materiálem než např. plasty. Hračky z plechu/kovu jsou téměř nerozbitné, na jejich výrobu si troufají většinou pouze výrobci kvalitních hraček. Dostupné jsou různé hlavolamy, pokladničky, autíčka, traktory i jiné dopravní prostředky a též dětské nádobíčko a nářadí. Kov je však pro výrobu řady hraček nevhodný. Podobně jako je tomu u užívání kovových hraček nejmenšími dětmi. Taktéž je nutné být obezřetní na specifikaci materiálu - kovy jako olovo, měď, nikl a jejich slitiny nejsou z toxikologických důvodů vhodným materiálem na dětské hračky.

Z důvodu bezpečnosti je před výběrem hračky zkontrolovat ostrost hran výrobku i možnost jejího rozpadnutí (např. ostrých osiček u autíček, ze kterých mohou vypadnout kolečka a děti se pak zranit). Nátěry a laky by opět měly být vodou ředitelné.

Nebezpečné látky v hračkách

Přestože se „hračková“ legislativa věnuje i obsahu nebezpečných chemických látek, kontroly ukazují, že některé z těchto látek se v hračkách stále vyskytují - výrobci a prodejci tato pravidla porušují. Mezi nebezpečné látky v hračkách patří např. těžké kovy, ftaláty, bisfenol A, bromované zpomalovače hoření či formaldehyd.
Nebezpečné látky v hračkách pozná běžný spotřebitel jen stěží. V rámci předběžné opatrnosti je proto vhodné vyhýbat se rizikovým materiálům a jejich nevhodným povrchovým úpravám. Zda jsou v konkrétních výrobcích nebezpečné látky, lze zjistit analyzátorem toxických látek tzv. rentgenovým spektrometrem. Měření provádí některé tematicky specializované ekoporadny (např. Arnika); výsledek se zájemci dozvědí ihned po měření.

Těžké kovy – mohou být přítomné hlavně v barvách, k nejnebezpečnějším patří olovo, kadmium a arsen.

Ftaláty – nejrizikovější ftaláty jsou již sice zakázány v celé EU. Na trhu jsou však stále k nalezení. Ftaláty se mohou ve styku např. se slinami (a za působení tepla) postupně uvolňovat a negativně tak ovlivňovat reprodukční a hormonální systém dítěte.

Bisfenol A – též narušuje hormonální systém člověka. Přesto je tato látka u výrobků nezodpovědných výrobců na trhu stále k nalezení.

Bromované zpomalovače hoření jsou látky přidávající se do textilií a elektroniky pro zmírnění případného požáru. Jako i předešlé – působí negativně na imunitní a hormonální systém člověka. Nejtoxičtější z nich již byly zakázány.

Formaldehyd je součástí mořidel, lepidel i dezinfekčních prostředků používaných při výrobě hraček. Objevuje se zejména u nekvalitních plyšových hraček. Jeho účinky jsou rakovinotvorné.

DOPORUČENÍ PRO KOUPI HRAČEK Z HLEDISKA ŠETRNOSTI K PŘÍRODĚ

- dávat přednost přírodním materiálům a materiálům šetrným k přírodě
- kupovat certifikované výrobky
- u dřevěných hraček preferovat výrobky s certifikátem FSC nelakované či s vhodnou povrchovou úpravou (oleje, vosky, přírodní laky, vodou ředitelné barvy ideálně s certifikátem ekologicky šetrný výrobek (EŠV), vyhnout se hračkám z tropického dřeva
- u textilních výrobků vybírat hračky z vlny, bambusu, konopí, biobavlny či z bio-textilií
- u dovážených hraček ze zemí třetího světa upřednostňovat fairtradové výrobky
- u hraček z keramiky a porcelánu dát přednost výrobkům bez glazury
- při výběru kovové hračky preferovat jako materiál železo
- u hraček z plastů upřednostnit „tvrdý" plast, biodegradabilní plast (z kukuřičného škrobu) či recyklovaný plast (vyrobený z použitých plastů z potravinářské výroby)
- zkusit objevit kouzlo hraček z papíru (kartonu) a lepenky
- vybírat hračky s minimem obalů
- dát přednost hračkám českých výrobců

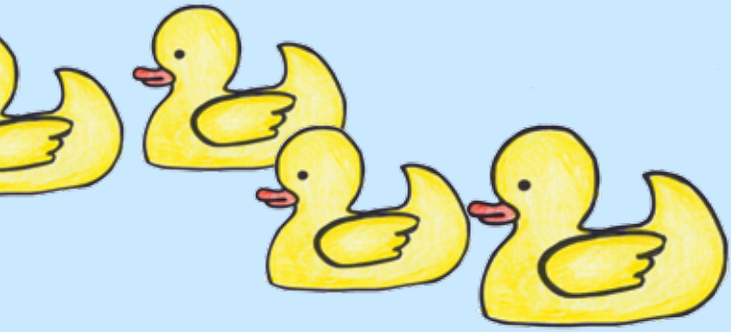

SOCIÁLNĚ ETICKÉ HLEDISKO

Ekospotřebitel by měl být zároveň etickým spotřebitelem a zajímat se o sociální podmínky producentů a dělníků ve výrobě či pracovnících ve službách. Měl by mít povědomí o možnostech podpory lidí z chráněných dílen (např. právě koupí jejich výrobků/hraček), hraček místních výrobců či výrobků na podporu znevýhodněných skupin (např. benefice a sbírky hraček pro děti z dětských domovů).

Víte, s čím si hrajete? ... aneb děti dětem

Téměř 98 % hraček v obchodech v Evropské Unii pochází z Asie, minimálně čtyři z pěti hraček, které dostávají české děti k Vánocům, pocházejí z Číny. Tam se v pěti tisících továrnách vyrábí asi 80 % všech celosvětově prodaných hraček.
Pracovní doba dělníků v Asii je 14 i 16 hodin denně, sedm dní v týdnu, často dochází k nucené a dětské práci, platy jsou výrazně nižší než zákonem stanovené minimum. A absence ochranných pomůcek při zacházení s nebezpečnými látkami, nedostatek spánku, nekvalitní strava, extrémní vyčerpání, jednostranně výhodné pracovní smlouvy, nefunkčnost odborů a nevymahatelnost lidských práv, děti dělníků trávící čas bez rodičů, - to vše je realita v čínských továrnách vyrábějících hračky pro naše děti. Skutečně si přejeme, aby si naše děti hrály s hračkou, která má toto vše ve své historii? O znečištění životního prostředí v místě výroby ani nemluvě. Nehledě k tomu, že řada výrobků pocházejících právě z Číny nesplňuje přísná kritéria na hračky a je mnohdy vyrobena z velice levných a nekvalitních materiálů. Kvalitních výrobců hraček zůstalo v ČR stále ještě dost, jejich odbyt je směřován do západní Evropy a je jen na nás, zda tyto výrobky budou dělat radost i českým dětem.

Jakou cenu má pro Vás hračka?

Rodiče dávají přednost hračkám z Číny – jejich cena je výrazně nižší než cena hraček vyrobených v EU. Výroba obdobné stejně kvalitní hračky stojí ale stejně. Jak vzniká tento rozdíl? Při nákupu české hračky platíme za její materiál, výrobu (práci, ale i nákup strojů, ekologičnost provozu apod.), příslušné doklady a certifikace, daň, reklamu, dovoz a prodej, případně i likvidaci výrobku. Při nákupu hračky ze zemí třetího světa za nás část z těchto výdajů „platí" někdo jiný (dělníci neadekvátní mzdou a svým zdravím či životy, obyvatelé těchto zemí zhoršenou kvalitou životního prostředí v místě..,), nebo dokonce i my sami – zhoršující se kvalitou ovzduší díky zvýšené lodní a letecké dopravě výrobků. Náš odpovědný přístup ke spotřebě, umění si vybrat či podpořit správnou věc může tento trend zcela otočit. Kampaň „Víte, s čím si hrajete" se snaží nevládní organizace přimět nadnárodní hračkářské firmy, aby podnikly konkrétní kroky ke zlepšení špatných pracovních podmínek v čínských továrnách na hračky.

▸ ***www.nazemi.cz/hracky***

Doporučení

DOPORUČENÍ PRO VÝBĚR VHODNÉ HRAČKY PRO DÍTĚ I PRO PŘÍRODU

- vybírejte hračky z přírodních materiálů a s vhodnou povrchovou úpravou
- vybírejte hračky s dlouhou životností, pevné, bez náchylnosti k rozbití, opravitelné
- vyhněte se plastovým hračkám, u kterých se jako změkčovadlo používá PVC, raději u umělohmotných hraček dejte přednost hračkám z přírodní gumy před umělými plasty
- nekupujte hračky ve zbytečných obalech
- hledejte české výrobce hraček a hračky vyrobené v ČR
- udělejte si seznam hraček vhodných ke koupi (pro sebe i své přátele)
- kupujte pouze řádně označené a certifikované hračky
- nenechte se zlákat reklamou a módními trendy
- kupujte hračky v důvěryhodných obchodech, snažte se vyhnout tržištím s pochybnou kvalitou zboží
- podívejte se na visačky a obal u vybraných hraček a dodržujte dané upozornění a pokyny
- vybírejte dle věku dítěte a jeho schopností
- přihlédněte k velikosti hračky
- kvalita je přednější než kvantita
- cena není určující, ale může být vodítkem
- každou novou hračku omyjte, vyperte, vyvětrejte
- ptejte se maminek nebo pedagogů v MŠ na jejich doporučení a zkušenosti s hračkami
- zajímejte se o vývoj hry: liší se dle věku dítěte a později i jeho individuálních zájmů
- nenabízejte dětem hračky jako náhradu za čas, který jste jim nevěnovali
- nezapomeňte, že hračka je určena pro dítě nikoli pro rodiče

- učte i své děti od určitého věku, umět si vybrat (pomocí předvýběru, vysvětlování apod.)
- vyrobte svým dětem hračku
- hračky, které již nevyužijete, můžete darovat
- podívejte se na půdu, zda neobjevíte nějakou hračku z mládí, která by se dala ještě „oživit"
- zvíře není hračka; předškolní dítě péči o domácího mazlíčka samo nezvládne
- dejte přednost pobýt a hře v přírodě před umělými hračkami a luxusními dětskými pokojíky
- sledujte RAPEX (pro případné rychlé objevení nebezpečné hračky)

Další informace:

- ***www.wiki.ekoporadna.cz***

(kapitola 10. Ekospotřebitel, třetí oddíl, ot. 10,11 a 12)

- ***www.ekospotrebitel.cz***

„Ekospotřebitel“ zanechává na naší planetě menší stopu (tzv. ekostopu), protože používá obnovitelné zdroje energie, podporuje místní ekonomiku, ekologické zemědělství, minimalizuje množství odpadu apod., a tak zbytečně nezatěžuje své životní prostředí hlukem, emisemi či nadměrnou spotřebou. Kde hledá rady? Také na webových stránkách nezávislé ekoporadny Rosa, kde jsou ke stažení osvětové materiály, bezplatné poradenství a informace k tématům – zdravé přebalování, kampaň Týden opravdových plen, hračky šetrné k přírodě i dítěti, dámské hygienické potřeby šetrné k ženě i přírodě, a řada dalších ekospotřebitelských otázek a odpovědí.

pomáhat lidem pomáhat přírodě

Ekoporadna ROSA už více než 20 let „pomáhá lidem pomáhat přírodě“. Jejím posláním je šířit myšlenky souladu člověka s přírodou a principu trvalé udržitelnosti a pomáhat jejich uvádění do života výchovou, osvětou a vlastním příkladem; nabízet řešení na osobní, místní, regionální i vyšší úrovni. Hlavními tématy jsou odpovědná spotřeba zaměřená na jednotlivce, rodiny i organizace, firmy a úřady; dále pak místní produkty a přírodní zahrady.

Vydala společnost Rosa o.p.s. v roce 2015 v rámci projektu Krok za krokem k šetrné domácnosti a projektu Pro dítě i pro přírodu - volba bezpečné hračky šetrné k přírodě.

Vydáno díky podpoře Jihočeského kraje a Lesů České republiky, s.p.

Jihočeský kraj

ROSA společnost pro ekologické informace a aktivity, o.p.s.

LESY ČR

Senovážné náměstí 9,
370 01 České Budějovice,
tel.: 778 164 661, e-mail: rosa@rosacb.cz

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci EHP fondů.

fond pro NNO

NROS Nadace rozvoje občanské společnosti

nadace partnerství LIDÉ A PŘÍRODA

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY eea grants

www.fondnno.cz, www.eeagrants.cz